

Бєгалов Євгеній Павлович, здобувач науково-дослідної лабораторії з проблем експертно-криміналістичного забезпечення навчально-наукового інституту № 2 Національної академії внутрішніх справ

ВИЗНАЧЕННЯ ОБСТАВИН, НЕОБХІДНИХ ДЛЯ ВСТАНОВЛЕННЯ НА ПОЧАТКОВОМУ ЕТАПІ РОЗСЛІДУВАННЯ НЕЗАКОННОГО ПЕРЕПРАВЛЕННЯ ОСІБ ЧЕРЕЗ ДЕРЖАВНИЙ КОРДОН УКРАЇНИ

На початковому етапі розслідування правильне визначення предмета доказування та переліку обставин, які підлягають установленню, є одним із ключових завдань слідчого. Чітке виокремлення обставин, які підлягають установленню, дає змогу: виокремити оптимальну систему слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій у відповідній слідчій ситуації; визначити пріоритетні напрями роботи оперативних підрозділів щодо отримання фактичних даних та орієнтуючої інформації; сформулювати перелік судових експертиз, які мають бути призначені під час досудового розслідування; скласти перелік осіб, які підлягають обов'язковому допиту під час розслідування; висунути чіткі версії та розробити алгоритми їх перевірки тощо.

Розслідування кримінальних правопорушень, передбачених ст. 332 Кримінального кодексу (КК) України, викликає чимало труднощів, що зумовлено організованим характером і конспірацією злочинних дій, знанням злочинцями особливостей та недоліків системи охорони й перетину державного кордону, зокрема на окремих його ділянках, місцях пропуску тощо.

Крім обставин, визначених ч. 1 ст. 91 Кримінального процесуального кодексу України, необхідно звернути увагу на доцільність обов'язкового встановлення обставин, які є обов'язковими елементами конкретного складу відповідного злочину.

Проаналізуємо зазначені групи обставин детальніше.

1. Обставини, що характеризують подію злочину:

– факт незаконного переправлення або спроби переправлення певних осіб через державний кордон України. Незаконність переправлення через кордон полягає в забезпеченні умов або в безпосередньому переправленні через державний кордон поза пунктами пропуску або в пунктах пропуску через державний кордон, але без відповідних документів та без дозволу відповідних органів державної влади. Саме переправлення може здійснюватися шляхом переведення, перевезення певним транспортним засобом, використання плавальних засобів чи споряджень тощо;

– форма здійснення переправлення через державний кордон. Про це йдеться в ч. 1 ст. 332 КК України (організація незаконного переправлення, керівництво незаконним переправленням, сприяння його вчиненню). Так, організація незаконного переправлення через державний кордон полягає в плануванні здійснення такого переправлення, підшукуванні місць перетинання кордону, установлення корумпованих зв'язків із певними посадовими особами, створення й використання необхідних умов, підроблення документів тощо. Керівництво полягає в дачі розпоряджень щодо організації й виконання переправлення, прийнятті відповідних рішень, постановлення конкретних завдань, розпорядження стосовно дій учасників злочину, а також відносно дій і поведінки осіб, котрих переправляють через державний кордон. Сприяння вчиненню переправлення осіб через кордон може полягати в наданні порад, вказівок, рекомендацій, засобів або усуненні перешкод. Таке сприяння може полягати у визначенні найбільш зручних маршрутів перетинання кордону, обладнанні в транспортному засобі сховищ для розміщення осіб, даванні порад щодо найбільш слушного часу перетинання кордону тощо;

– механізм злочину, тобто характер дій, що були спрямовані на незаконне переправлення через державний кордон України, зокрема зміст підготовки, учинення та приховування цього злочину, використані знаряддя і засоби, особливості взаємодії всіх його учасників у хронологічній послідовності;

– обстановка злочину, тобто час, протягом якого тривали підготовка та переправлення через державний кордон, місця всіх вказаних подій (де зустрічалися зацікавлені сторони, де саме особи збиралися або здійснили спробу незаконного перетинання кордону) та інші умови, за яких було вчинено зазначений злочин, у тому числі факти використання корумпованих зв'язків із конкретними службовими особами тощо;

– наявність у діях злочинців ознаки повторності, що створює кваліфікаційну обставину (ч. 2 ст. 332 КК України).

2. Обставини, що характеризують винних осіб:

– особа того, хто організовував переправлення через кордон, керував ним чи сприяв його здійсненню, зокрема його прізвище, ім'я та по батькові, вік, сімейний стан, місце роботи (чи не є він службовою особою, як пов'язане місце його роботи із зазначеними злочинними діями), наявність/відсутність судимості, зокрема за такий самий злочин;

– учинення злочину однією чи декількома особами, за попередньою змовою чи організованою групою (роль кожного з учасників угруповання);

–форма вини, мотив і мета злочину. Незаконне переправлення через державний кордон вчиняють із прямим умислом. Мотивом здебільшого є корисливість. Слід установити, за яку винагороду, у якому розмірі було досягнуто домовленість про переправлення через державний кордон.

3. Обставини, що характеризують осіб, яких незаконно переправляють через кордон:

–особисті дані (прізвище, ім'я, вік, наявність певного громадянства або його відсутність, а також інші демографічні відомості);

–інформація про те, легально чи нелегально вони проживають або перебувають в Україні, яким шляхом потрапили до неї та з якою метою;

–відомості про мотиви переправлення через державний кордон України (до якої країни та чому обрали незаконний шлях перетину кордону);

–дані про наявні при цих особах документи, речі, цінності й гроші.

4. Обставини, що характеризують спосіб установаження зв'язку між злочинцями й особами, яких переправляють через державний кордон:

–як було встановлено зв'язки злочинця з особою, яка мала намір переправитися через державний кордон України;

–яким чином особи, які мали намір незаконно переправитися через кордон, познайомилися з тими, хто погодився й організував таке переправлення;

–умови узгодження відповідних злочинних дій.

Підбиваючи підсумки, зазначимо, що залежно від слідчої ситуації перелік і зміст обставин, що підлягають встановленню під час розслідування злочинів цієї категорії, може змінюватися: перелік одних у процесі доказування зростає, а інших – зменшується.